

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภาคเกษตรของไทยถือว่ามีค่าสำคัญเป็นรากฐานต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมากตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ค่าสำคัญประการแรก คือ เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ โดยรายได้ภาคเกษตรคิดเป็น 9 % ของ GDP รวม เป็นที่ทราบกันดีว่ารายได้หลักของประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่มาจากการส่งออก โดยพบว่าประเทศไทยมีรายได้ที่มาจากต่างประเทศถึงร้อยละ 78 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งในส่วนนี้เป็นรายได้ที่มาจาก 1. การส่งออก 2. การท่องเที่ยว 3. การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ หากพิจารณาอย่างละเอียดจะพบว่ารายได้ที่ได้มาจากต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรกรรมเกือบจะทั้งสิ้น กล่าวคือ รายได้จากส่งออกในปี 2551 จะเป็นสินค้าเกษตร 8 แสนล้านบาท นอกจากนี้ รายได้จากท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายได้ที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าอาหาร โดยในปี 2549 มีรายได้จากร้านอาหารโดยตรงกว่า 3 แสนล้านบาท ค่าสำคัญประการต่อมา คือ ภาคเกษตรเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ โดยในปี 2548 แรงงานในภาคเกษตรมีสัดส่วนถึงร้อยละ 37.70 ของแรงงานทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนแรงงานที่มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในภาคอื่น ๆ อาทิเช่น ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 15.50 ภาคการค้าส่งและค้าปลีกร้อยละ 15.40 และภาคบริการอื่น ๆ ร้อยละ 31.50 เป็นต้น ประการที่สาม ภาคเกษตรสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยมีอาหารหลายชนิดที่มีการส่งออกเป็นลำดับต้น ๆ ของโลก หรืออาจกล่าวได้ว่าสินค้าบางชนิด ประเทศไทยเป็นเจ้าตลาดก็ว่าได้ จะเห็นได้ว่าภาคเกษตรไทยนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ แต่กลับปรากฏว่าศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรไทยต่ำกว่าภาคอื่น ๆ กล่าวคือ ภาคเกษตรใช้จำนวนแรงงานมาก แต่กลับได้ค่า GDP น้อยที่สุด และเมื่อคำนวณอัตราส่วนแรงงานต่อ GDP ภาคเกษตรคิดเป็นเกือบ 11 เท่าของภาคอุตสาหกรรม หรือคิดเป็นประมาณ 4 เท่าของภาค การค้าส่ง ค้าปลีก ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพทางการผลิตในภาคเกษตรต่ำจึงทำให้ผลตอบแทนจากการใช้แรงงาน หรือรายได้ที่ได้จากการใช้แรงงานนั้นต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่อคนต่ำตามไปด้วย โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1,230 บาทต่อคนต่อเดือน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2549)

อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรของไทยนั้นยังมีศักยภาพมากพอที่จะนำพาประเทศไทยก้าวสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้ หากได้รับการดูแลจากทุกภาคส่วน อาทิเช่น จะต้องมีการส่งเสริมให้มีการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร เพื่อให้ขายสินค้าได้ในราคาที่สูงขึ้น อันจะเป็นผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็แรงจูงใจให้มีการคิดค้นนวัตกรรมเข้ามาใช้ในภาคเกษตร รวมถึงภาคการวิจัยและพัฒนาที่เป็นส่วนหนึ่ง ที่จะต้องสนับสนุนให้เข้ามาช่วยเหลือภาคเกษตรมากขึ้น

สตอเบอรี่จัดเป็นไม้ผลเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่มีการปลูกกระจายกันมากที่สุดในโลก สามารถพบได้แทบทุกประเทศตั้งแต่ แถบขั้วโลกลงมาถึงพื้นที่ในเขตร้อน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งสภาพภูมิอากาศและชนิดดินที่ใช้ปลูก บางพันธุ์จะพบว่าสามารถปลูก ในทางเหนือของโลก เช่น รัฐ Alaska ได้ดีเท่ากับปลูกในทางใต้ลงมาเช่นแถบ Equator สตอเบอรี่จัดเป็นพืชหลายปี แต่โดยทั่วไปจะปลูกปีเดียวแล้วจะมีการปลูกใหม่ในปีถัดไป ลักษณะการเจริญเติบโตจะแตกกอเป็นพุ่มเตี้ย สูงจากพื้นดิน 6 - 8 นิ้ว ทรงพุ่มกว้าง 8 -12 นิ้ว ระบบรากส่วนใหญ่อยู่ระดับลึกประมาณ 12 นิ้วจากผิวดิน ลำต้นปกติยาว 1 นิ้ว ความยาวของก้านใบขึ้นกับพันธุ์ ขอบใบหยัก ใบส่วนใหญ่ประกอบด้วย 3 ใบย่อย คาที่โคนของก้านใบจะพัฒนาเป็นตาดอก ลำต้นสาขา ไหล หรือพักตัว โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดอกจะออกเป็นช่อ มีกลีบรองดอกสีเขียว กลีบดอกสีขาวหรือชมพู เกสรตัวผู้สีเหลืองและเกสรตัวเมียเรียงอยู่บนฐานรองดอก ซึ่งฐานรองดอกนี้จะพัฒนาเป็นเนื้อของผล ส่วนเมล็ดอยู่ติดกับผิวนอกของผล ผลมีหลายรูปทรง เช่น ทรงกลม ทรงกลมแป้น ทรงกลมปลายแหลม ทรงแหลม ทรงแหลมยาว ทรงกลมสั้น และมีหลายขนาดขึ้นอยู่กับพันธุ์ ผลจะมีสีเขียวในระยะแรก และค่อยๆเปลี่ยนเป็นสีขาว เมื่อผลแก่จะเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม รสเปรี้ยวอมหวาน กลิ่นหอมนำรับประทาน และเป็นพืชตระกูลเดียวกับกุหลาบ คืออยู่ในวงศ์ Rosaceae แต่ดูเผินๆจะเห็นว่าไม่มีอะไรคล้ายกันเลย พืชนำร้กต้นนี้เป็นเพียงไม้ล้มลุกขนาดเล็กสูงแค่คืบ ใบเป็นใบประกอบ ขอบใบเป็นจักร มีขนสั้นๆคลุมผิวใบ สตอเบอรี่มีหลายพันธุ์ ทั้งหมดอยู่ในสกุล (Genus) *Fragaria* ถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในแถบอบอุ่น เดิมเป็นไม้ป่าเรียก wild strawberry ต่อมาถูกนำมาปลูกเพื่อรับประทานผลตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ประมาณว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่สิบสาม ชาวฝรั่งเศสนำสตอเบอรี่ป่ามาปลูกเป็นพืชไร่ ในอเมริกาก็มีสตอเบอรี่สองสายพันธุ์คือ *F. chiloensis* และ *F. virginiana* ซึ่งถูกนำมาแพร่พันธุ์ในยุโรป และเกิดกลายพันธุ์ได้สายพันธุ์ใหม่กว่า 7 ชนิดที่มีลูกใหญ่ เพาะปลูกง่ายกว่าเดิม ทุกวันนี้สตอเบอรี่ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก มีการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะกับลักษณะภูมิอากาศ (ณรงค์ชัย,2544)

นอกจากนี้สตรอเบอร์รี่ยังจัดเป็นผลไม้ที่มีคุณประโยชน์ต่างๆมากมาย ในแง่โภชนาการแล้วสตรอเบอร์รี่ยังมีวิตามินเอ ฟอสฟอรัส แคลเซียม และที่สำคัญคือมีวิตามินซี จำนวนมหาศาล โดยในวิตามินซีนั้นมียากรดอินทรีย์สำคัญที่เรียกว่า "กรดแอสคอร์บิก" (ascorbic acid) ซึ่งช่วยป้องกันโรคเลือดออกตามไรฟัน ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันของร่างกายต่อโรคร้ายต่างๆ เช่น โรคภูมิแพ้ โรคหวัด เป็นต้น ที่สำคัญคือ ช่วยชะลอความแก่และริ้วรอยก่อนวัยอันควร ด้วยผลที่มีสีแดงสดของสตรอเบอร์รี่ ยังทำให้มีส่วนประกอบของสารสำคัญที่ชื่อว่า แอนโทไซยานิน (anthocyanin) ซึ่งมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ และช่วยชะลอความเสื่อมของเซลล์ ช่วยลดอัตราเสี่ยงของการเกิดโรคหัวใจและเส้นเลือดอุดตันในสมอง ชะลอความเสื่อมของดวงตา ที่สำคัญคือยังช่วยยับยั้งเชื้ออีโคไลในระบบทางเดินอาหารซึ่งเป็นสาเหตุการเกิดโรคท้องร่วงและอาหารเป็นพิษอีกด้วย (ชนพร, 2546)

สำหรับในประเทศไทยนั้น สตรอเบอร์รี่ถือว่าเป็นผลไม้สำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งในภาคเหนือของไทยที่มีศักยภาพสูงในการส่งออก สืบเนื่องมาจากในอดีตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริให้ปลูกสตรอเบอร์รี่ทดแทนการปลูกฝิ่น พระองค์ทรงพระกรุณาพระราชทานพันธุ์ สตรอเบอร์รี่เบอร์ 16 และเบอร์ 20 ไร่เป็นพันธุ์ปลูก นับแต่นั้นเป็นต้นมาจึงเริ่มขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีการส่งออกผลสตรอเบอร์รี่ ในเชิงอุตสาหกรรมไปยังต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และสามารถทำรายได้หลายร้อยล้านบาทต่อปี ดังจะเห็นได้จากผลผลิตกว่าร้อยละ 60 ได้ถูกส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ที่สำคัญคือญี่ปุ่น ส่วนที่เหลือถูกนำมาใช้เพื่อการแปรรูปเป็นแยมและบรีโกลสดในประเทศ ซึ่งยังมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาดโดยเฉพาะตลาดเพื่อการบริโภคสดที่มีแนวโน้มความต้องการเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี สตรอเบอร์รี่มีพื้นที่ปลูกสำคัญอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย และบนที่สูงในหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีสภาพอากาศหนาวเย็นเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและติดดอกออกผล โดยเกษตรกรจะเริ่มปลูกสตรอเบอร์รี่ในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม และไปเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนธันวาคมถึงเมษายนของปีถัดไป มีพื้นที่การผลิตทั้งประเทศประมาณ 2,600-3,000 ไร่ต่อปี ได้ผลผลิตรวมกันประมาณ 7,000 - 8,000 ตันต่อปี ปัจจุบันยังมีความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อใช้ผลิตสตรอเบอร์รี่ในเชิงอุตสาหกรรมเป็นปริมาณมากมายต่อปี และกำลังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนประชากรประเทศญี่ปุ่นเป็นแหล่งใหญ่ของไทยในการนำเข้าผลสตรอเบอร์รี่ เพื่อใช้ในการแปรรูปมากที่สุด (ที่ผ่านมามีประมาณ 1,000-3,000 ตันต่อปี) นอกจากนี้ยังเคยมีการขนส่งผลรับประทานสดไปจำหน่ายยัง ประเทศฮ่องกง สิงคโปร์ และบางประเทศในแถบยุโรปบ้างเล็กน้อยโดยมูลนิธิโครงการหลวงอีกด้วย (สัมฤทธิ์, 2546)

อำเภอสะเมิง มีพื้นที่ 1,002 ตร.กม. มีประชากร 23,740 คน ประมาณร้อยละ 48 เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเผ่ากระเหรี่ยง ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน อากาศเย็นตลอดปีและเป็นแหล่งปลูกสตรอเบอร์รี่ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย เป็นสตรอเบอร์รี่พันธุ์ดี และมีคุณภาพดีที่สุด ปลูกมากที่สุด ที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ปลูกประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ปลูกสตรอเบอร์รี่ทั้งอำเภอ คือมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกสตรอเบอร์รี่ทั้งหมด 2022 ไร่ นอกนั้นมีการกระจายไปตามตำบลต่าง ๆ ทุกตำบล ได้แก่ สะเมิงใต้ สะเมิงเหนือ ยั้งเมิน แม่สาบ ปัจจุบันอำเภอสะเมิงมีพื้นที่ปลูกสตรอเบอร์รี่รวมทั้งหมด 2,250 ไร่ คิดเป็นมูลค่ารายได้จากสตรอเบอร์รี่ไม่ต่ำกว่าปีละ 200 ล้านบาท (ประภา,2546)

แม้ว่าการผลิตหรือการการลงทุนเพาะปลูกสตรอเบอร์รี่จะมีความน่าสนใจ การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากทางภาครัฐและเอกชน ประกอบกับการเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่มีโอกาสขยายตลาดได้มาก แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่เกษตรกรจะทำการลงทุน ควรทำการวิเคราะห์ศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้แก่เกษตรกรที่มีความสนใจลงทุนทำการเพาะปลูกหรือผลิตสตรอเบอร์รี่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนดำเนินการ รวมทั้งสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจในลงทุนผลิตหรือเพาะปลูกสตรอเบอร์รี่ได้ในอนาคตว่าจะสามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุนได้หรือไม่ รวมทั้งสามารถพิจารณาได้นำทรัพยากรมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดการด้านการผลิตสตรอเบอร์รี่ของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกสตรอเบอร์รี่ของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาความไหวตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปลูกสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อต้นทุนหรือผลตอบแทนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป วิธีการจัดการด้านการผลิตสตรอเบอร์รี่ของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการปลูกสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่ดังกล่าว

2) ทำให้ทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินจากการปลูกสตอเบอร์รี่ เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจสำหรับเกษตรกรและผู้ที่จะลงทุนในการปลูกสตอเบอร์รี่ต่อไป

3) ทำให้ทราบถึงสถานะของโครงการภายใต้ความผันแปรอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านต้นทุนหรือผลตอบแทน และสามารถวางแผนวางและควบคุมแนวทางในการพัฒนาการดำเนินธุรกิจ และปรับปรุงแก้ไขการปลูกสตอเบอร์รี่ให้มีประสิทธิภาพ และเจริญเติบโตต่อไปในอนาคต

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกสตอเบอร์รี่ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาจากเกษตรกรผู้ปลูกสตอเบอร์รี่ ในเขตพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 50 ตัวอย่าง คือ จากเกษตรกรที่ปลูกสตอเบอร์รี่ไร่ขนาดเล็ก (พื้นที่ปลูก 2 ไร่) 32 ราย ไร่ขนาดกลาง (พื้นที่ปลูก 5 ไร่) 14 ราย และ ไร่ขนาดใหญ่ (พื้นที่ปลูก 12 ไร่) 4 ราย

สำหรับระยะเวลาของโครงการที่ทำการวิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงิน ได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษา 10 ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2562

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลผลิตสตอเบอร์รี่ หมายถึง ปริมาณผลผลิตสตอเบอร์รี่ทั้งหมดที่เกษตรกรเป็นผู้เพาะปลูกเพื่อนำสู่ตลาดหรือโรงงาน ไม่นับรวมผลผลิตที่ปลูกไว้เพื่อบริโภคเอง

รายได้จากการจำหน่ายสตอเบอร์รี่ หมายถึง รายได้ทั้งหมดจากการจำหน่ายผลผลิตของสตอเบอร์รี่

ต้นไหล หมายถึง ต้นพันธุ์ของสตอเบอร์รี่ที่นำมาใช้ปลูก